

LBRIS

We know
books

Rachel Cusk s-a născut în 1967 și este autoarea mai multor romane: *Saving Agnes* (1993), care a câștigat Whitbread Award pentru roman de debut, *The Temporary* (1995), *The Country Life* (1997), câștigător al Somerset Maugham Award, *The Lucky Ones* (2003), finalist la Whitbread Novel Award, *In the Fold* (2005), *Arlington Park* (2006), finalist la Orange Prize, *The Bradshaw Variations* (2009), *Schiță (Outline)*, 2014), *Tranziție (Transit)*, 2016), *Excelență (Kudos)*, 2018) și *Locul secund (Second Place)*, 2021). A scris și o piesă de teatru, *Medea* (2015), și mai multe cărți de nonficțiune: *A Life's Work* (2001), *The Last Supper* (2009), *Aftermath* (2012) și *Coventry* (2019).

RACHEL CUSK LOCUL SECUND

Traducere din limba engleză
JUSTINA BANDOL

LITERA
București

LBRIS

We know
books

Second Place

Rachel Cusk

Copyright © 2021 Rachel Cusk

Toate drepturile rezervate

Toate personajele, numele, locurile și întâmplările din această carte sunt imaginare, și orice asemănare cu persoane în viață sau decedate, cu locuri sau evenimente reale este pură coincidență.

Editura Litera

tel.: 0374 82 66 35; 021 319 63 90; 031 425 16 19

e-mail: contact@litera.ro

www.litera.ro

Locul secund

Rachel Cusk

Copyright © 2021 Grup Media Litera

pentru ediția în limba română

Toate drepturile rezervate

Editor: Vidrașcu și fiii

Redactor: Ovidiu Șerban

Corector: Ionel Palade

Copertă: Flori Zahiu-Popescu

Tehnoredactare și prepress: Ofelia Coșman

Seria de ficțiune a Editurii Litera este coordonată
de Cristina Vidrașcu Sturza.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
CUSK, RACHEL

Locul secund / Rachel Cusk; trad. din lb. engleză:

Justina Bandol. – București: Litera, 2021

ISBN 978-606-33-8107-2

I. Bandol, Justina (trad.)

821.111

Ți-am povestit cândva, Jeffers, cum l-am întâlnit într-o zi pe diavol într-un tren care pleca de la Paris și cum, după întâlnirea aceea, răul care zace de obicei netulburat sub coaja lucrurilor s-a ridicat la suprafață și s-a revărsat peste toate părțile vieții. A fost ca o contaminare: a intrat în toate și le-a stricat. Nu cred că mi-am dat seama cât de multe părți are viața până când n-au început fiecare să-și dea la iveală capacitatea de a se strica. Știu că tu ai fost întotdeauna conștient de lucrurile astea și ai scris despre ele, chiar și atunci când alții nu voiau să le audă și li se părea obositoare insistența asupra a ceea ce e rău și urât. Și totuși tu ai continuat, Jeffers, construind un adăpost pe care oamenii să-l poată folosi când lucrurile luau o întorsătură urâtă și pentru ei. Căci lucrurile iau mereu întorsături urâte.

Frica e o deprindere ca oricare alta, iar deprinderile omoară esențialul din noi. După anii aceia în care m-am temut, Jeffers, am rămas cu un soi de vid interior. Mă tot așteptam să-mi sară ceva în față – să aud râsul aceluia diavol din ziua când m-am urmărit prin tot trenul. Era în toiul după-amiezii,

se făcuse foarte cald, și vagoanele erau suficient de aglomerate ca eu să-mi închipui că puteam să scap de el pur și simplu ducându-mă să mă așez în altă parte. Numai că, de fiecare dată când mă mutam, în câteva minute își făcea și el apariția, tolănindu-se vizavi de mine și râzând. Ce treabă avea cu mine, Jeffers? Era groaznic la înfățișare, galben și buhăit, cu ochi congestionați de culoarea fierii, și, când râdea, își arăta dantura murdară, cu un dinte complet negru chiar în mijloc. Purta cercei și haine de filfizon, îmbibate de sudoarea care îi ieșea prin toți porii. Și, cu cât transpira mai mult, cu atât râdea mai tare! Bolborosea întruna, într-o limbă pe care n-am recunoscut-o, gălăgioasă și parcă plină de înjurături. Nu puteai să-l ignori complet, deși exact asta făceau ceilalți pasageri. Și avea cu el o fetiță, Jeffers, o făptură cutremurătoare, o copiliță fardată și mai mult dezgolită care ședea pe genunchii lui, cu buzele întredeschise și cu o privire moale de animal nătâng, în timp ce el o pipăia, și nimeni nu făcea și nu spunea nimic ca să-l oprească. Oare, dintre toți pasagerii, eu să fi fost cea care își dorea cel mai tare să-l oprească? Poate m-a urmărit prin vagoane tocmai ca să mă ispitească s-o fac. Dar nu eram în țara mea, ci doar în trecere, în drum spre casă, la care mă gândeam cu o groază secretă, și nu mi se părea că eu ar trebui să-l opresc. E foarte ușor să crezi că

nu contezi prea mult chiar în clipa când obligația ta morală ca persoană e perfect vizibilă. Dacă l-aș fi înfruntat, poate că toate cele întâmplăte pe urmă nu s-ar mai fi petrecut. Dar, măcar o dată, mi-am zis: „S-o facă altul!“ Și așa ne pierdem controlul asupra propriului destin.

Tony, soțul meu, îmi spune uneori că îmi subestimez puterile, și mă întreb dacă asta înseamnă că pentru mine e mai periculos să trăiesc decât pentru alții, așa cum e pentru cei care nu au capacitatea de a simți durerea. M-am gândit de multe ori că există anumite tipuri de oameni care nu pot sau nu vor să învețe lecția vieții și că existența lor printre noi e fie o pacoste, fie un dar. Urmările a ceea ce fac acești oameni pot fi numite „bătăi de cap“ sau pot fi numite „schimbări“, dar ideea e, Jeffers, că, deși poate ei nu asta intenționează sau își dorește, asta le iese. Întotdeauna răscolesc lucrurile, au de obiectat și tulbură starea de fapt; pur și simplu nu pot s-o lase așa cum e. Ei înșiși nu sunt nici buni, nici răi – asta contează –, dar, când dau cu ochii de ceva, știu să discearnă ce e bun și ce e rău. Și oare de asta binele și răul dăinuie mână în mână în lumea noastră, Jeffers, pentru că există oameni care nu lasă pe nici unul să câștige? În ziua aceea, în tren, am hotărât să mă prefac că eu nu sunt ca ei. Dintr-odată, viața mi s-a părut mult mai ușoară acolo, în spatele

cărților și ziarelor pe care oamenii le ridicaseră în dreptul ochilor ca să nu-l vadă pe diavol.

Cert e că după asta s-au produs multe schimbări, și eu a trebuit să-mi adun toate forțele, toată credința în bine și dreptate, toată capacitatea mea de a îndura ca să le rezist, încât am fost la un pas de moarte – iar după aceea am încetat să mai fiu o pacoste pentru alții. Chiar și mama a decis o vreme că-i place de mine. Până la urmă l-am întâlnit pe Tony, care m-a ajutat să-mi revin – și totuși, când mi-a oferit viața aceasta blândă și tihnită de aici, din ținutul mlaștinilor, eu n-am fost în stare decât să găsesc cusur frumuseții și tihnei și să mă apuc să le răscolesc! Știi povestea asta, Jeffers, pentru că am scris-o altundeva – o pomenesc doar ca să-ți dai seama cum se leagă de ceea ce vreau să-ți povestesc acum. Mi se părea că toată frumusețea asta nu era bună de nimic dacă nu avea imunitate: dacă eu o puteam vătăma, atunci oricine ar fi putut. Și, indiferent ce putere aș avea eu, ea nu e nimic pe lângă puterea imbecililor. Asta a fost și rămâne convingerea mea, deși aș fi putut profita de ocazie ca să trăiesc aici idilic, într-o impotență confortabilă. Homer spune același lucru în *Iliada*, când pomeneste de locuințele și îndeletnicirile plăcute ale bărbaților doborâți în bătălie, fără să uite sofisticatele lor veșminte de luptă și carele și armurile meșterite de mână. Toată idila muncii la

câmp și a zidăritului, tot avutul acela – hăcuite de sabie, călcate în picioare într-o clipă, ca niște furnici.

Aș vrea să mă întorc cu tine, Jeffers, în dimineata de la Paris dinainte să urc în trenul unde-am dat peste diavolul cel buhăit, cu ochii lui galbeni; aș vrea să te pot face s-o vezi. Tu ești un moralist, și e nevoie de un moralist pentru a înțelege cum unul din focurile care s-au aprins în ziua aceea a fost lăsat să mocnească ani de zile, cum miezul lui a rămas viu, neobservat, alimentându-se singur în secret, până în clipa când mi-am regăsit, în sfârșit, rostul, și atunci a prins putere din viața mea cea nouă și a izbucnit iarăși cu flacăra. Focul acela s-a născut la Paris, într-o dimineață devreme, când o auroră seducătoare se așternuse peste siluetele palide din Île de la Cité, iar aerul era prizonier în nemișcarea aceea absolută care prevestește o zi superbă. Cerul s-a albăstrit și apoi s-a făcut mai albastru, arcadele de frunziș verde proaspăt nici nu se clinteau în aerul cald, iar blocurile de lumină și umbră care tăiau străzile în două erau asemenea formelor primordiale, eterne, care se văd pe pantele lanțurilor de munți și care par să vină dinăuntru lor. Orașul era tăcut și în cea mai mare parte pustiu, încât ai fi zis că el însuși e mai mult decât uman și nu se poate dezvălui decât când nu e nimeni să-l vadă. Toată noaptea aceea scurtă și fierbinte de vară zăcusem

trează în patul meu de hotel, așa că, văzând zorii printre draperii, mă ridicasem și coborâsem să mă plimb pe chei. Sună prezumțios, Jeffers – ca să nu mai spun și fără sens –, să-mi descriu experiența astfel, ca și cum ar avea câtuși de puțină importanță. Fără îndoială, chiar în acest minut, o altă femeie se plimbă pe aceeași bucată de chei, săvârșind, ca și mine, păcatul de a crede că totul se întâmplă dintr-un motiv anume și că motivul acela e chiar ea. Dar trebuie să-ți lămuresc starea mea de spirit din dimineața aceea, senzația exaltată că orice se poate întâmpla, ca să poți înțelege unde m-a dus.

Îmi petrecusem seara în compania unui scriitor celebru, care nu era de fapt nimic altceva decât un om foarte norocos. Îl cunoscusem la un vernisaj, de la care se străduise suficient de mult să mă scoată pentru ca eu să-mi simt orgoliul satisfăcut. În anii aceia nu mi se făceau foarte des avansuri, deși eram tânără și probabil destul de drăguță. Problema era că aveam loialitatea tâmpă a unui câine. Scriitorul acesta era, bineînțeles, dezgustător de egocentric, plus un mincinos – și nici măcar nu mințea prea credibil; iar eu, singură în Paris în noaptea aceea, cu soțul nemulțumit și copilul care mă așteptau acasă, eram atât de însetată de iubire încât aș fi băut, mi se părea, din orice izvor. Serios, Jeffers, eram pur și simplu un câine – aveam în mine un pietroi atât de

mare, încât nu reușeam decât să mă zvârcolesc fără rost ca un animal în suferință. Mă țintuia la fund, unde mă zbăteam și mă chinuiam să mă eliberez și să ies la suprafața strălucitoare a vieții – sau cel puțin așa o vedeam eu de dedesubt. În tovărășia scriitorului, în timp ce cutreieram barurile prin Parisul nocturn, am întrezărit pentru prima dată posibilitatea distrugerii a ceea ce construiseam; nu de dragul lui, nici vorbă, ci al capacității pe care o întruchipa – și care nu-mi trecuse niciodată prin cap până în noaptea aceea – de a face o schimbare violentă. Îmbătat de propria importanță, scriitorul își strecura mentosane printre buzele uscate în clipele când credea că nu-l observ și vorbea întruna despre el însuși; nu m-a păcălit, deși recunosc că mi-aș fi dorit. Mi-a dat suficiente unelte să-i sap groapa, dar eu firește că nu i-am săpat-o; am intrat în joc, pe jumătate convinsă eu însămi, adevărind același noroc pe care era evident că-l avusese toată viața. Ne-am despărțit la două noaptea la intrarea în hotel, unde, sub ochii mei, el a decis, frizând lipsa de cavalerism, că nu meritam să-și pericliteze în nici un fel statutul petrecându-și noaptea cu mine. Iar eu m-am dus la culcare și am strâns în brațe amintirea atenției pe care mi-o dăduse până când acoperișul hotelului a părut să se înalțe, peretii să

cadă, iar din enormul întuneric înstelat care mă înfășura să prindă formă urmările a ceea ce simțeam.

De ce trăim atât de dureros în propriile noastre închipuiri? De ce suferim atâta din pricina lucrurilor pe care singuri le-am inventat? Tu înțelegi de ce, Jeffers? Toată viața mi-am dorit să fiu liberă, dar n-am reușit să-mi eliberez nici măcar un deget. Pe Tony îl consider un om liber, deși libertatea lui nu pare a fi cine știe ce. Se urcă în tractorul lui albastru și cosește iarba înaltă, crescută peste iarnă, iar eu îl privesc liniștită cum se mișcă-n sus și-n jos, înaintea și-napoi – o siluetă profilată pe cer, cu pălăria lui mare cu boruri moi, în zgomotul motorului. Peste tot în jurul lui cireșii se umflă de sevă, nodulii mărunți de pe crengi se încordează să explodeze în flori pentru el, ciocârliile țâșnesc sus în văzduh la trecerea lui și rămân suspendate acolo, cântând și rotindu-se ca niște acrobați. Iar în acest timp eu stau și privesc drept înaintea, fără nimic de făcut. Asta e tot ce-am reușit în privința libertății – să scap de oamenii și de lucrurile care nu-mi plac. Și pe urmă nu mi-a mai rămas cine știe ce. Când Tony lucrează la câmp, mă mai ridic să-i fac de mâncare și ies să culeg verdețuri din curte și să iau cartofi din magazie. În anotimpul acela, primăvara, cartofii pe care-i ținem în magazie încep să dea muguri, chiar dacă stau complet în întuneric. Întind niște brațe albe

cărnoase fiindcă știu că e primăvară, și uneori mă uit la câte unul și-mi dau seama că un cartof știe mai multe decât majoritatea oamenilor.

În dimineața de după noaptea aceea la Paris, când m-am sculat și am ieșit la plimbare pe chei, corpul meu abia dacă simțea pământul: apa verde scânteietoare, zidurile de piatră oblice și tocite, bej spălăcit, și soarele abia răsărit, care cădea pe ele și pe mine mergând printre ele, creau un mediu atât de înviorător, încât m-am simțit ușoară ca un fulg. Mă întreb dacă așa ne simțim când suntem iubiți – și mă refer la dragostea care contează, cea pe care o primești înainte să știi propriu-zis că ești. În clipele acelea, aveam impresia că sunt în deplină siguranță. Ce văzusem oare ca să mă simt așa, când în realitate eram departe de a fi astfel? Când, de fapt, întrezărisem germenele unei posibilități, care curând avea să crească și să se dezlănțuie ca un cancer în viața mea, înghițind ani, înghițind materie? Când, doar câteva ore mai târziu, aveam să stau față în față cu diavolul însuși?

Am rătăcit probabil destul de multă vreme; când m-am întors pe strada mea, magazinele se deschisese, iar pe trotuare și pe carosabil era deja mișcare. Mi se făcuse foame, așa că am început să mă uit în vitrine, căutând un loc de unde să-mi cumpăr ceva de mâncare. Nu mă descurc în situații din astea,

Jeffers: mi-e greu să-mi satisfac nevoile. Vederea altora care obțin ceea ce vor, care dau din coate și cer, mă face mai degrabă să renunț. Mă abțin, rușinată de existența nevoii – a mea și a altora. Sună ridicol, și am știut mereu că aș fi prima călcată în picioare într-o situație de criză, deși am observat că și copiii sunt așa – nevoile propriului corp li se par stânjitoare. Când îi spun asta lui Tony – că aș fi prima care ar cădea fiindcă nu m-aș lupta pentru porția mea –, el râde și-mi spune că nu i se pare. Cam atât de bine mă cunosc pe mine însămi, Jeffers!

Oricare ar fi adevărul, în dimineața aceea nu era prea multă lume în Paris, și, pe străzile pe care umblam, undeva aproape de Rue du Bac, în primul rând nu exista nimic de unde să poți cumpăra ceva de mâncat. Magazinele erau în schimb pline de pânzeturi, obiecte exotice de anticariat și curiozități coloniale care costau cât salariul unui om obișnuit pe câteva săptămâni, plus o aromă anume, care era, presupun, aroma banilor, și, trecând pe lângă ele, mă uitam în vitrine ca și cum m-aș fi gândit să cumpăr, la ora aceea matinală, vreun cap african masiv sculptat în lemn. Străzile erau hăuri perfecte de lumină și umbră, iar eu aveam grijă să merg pe la soare, însă fără nici un scop sau direcție. Curând am văzut undeva în față un panou scos pe carosabil, și pe panoul acela era o imagine. Era, Jeffers, fotografia

unui tablou al lui L și făcea parte din reclama la o expoziție a lui dintr-o galerie din apropiere. Am simțit ceva încă de la distanță, deși nici acum nu pot să spun ce anume, pentru că, deși auzisem vag de L, nu mi-era clar, de fapt, când sau cum auzisem, nici cine era și ce picta. Și totuși mi-a spus ceva: mi-a vorbit acolo, pe strada din Paris, și am urmat indicatoarele unul după altul până când am ajuns la galerie și am intrat imediat pe ușa deschisă.

Probabil vrei să știi, Jeffers, care dintre tablourile lui fusese ales drept reclamă și de ce m-a impresionat atât. În aparență, nu există nici un motiv anume pentru care opera lui L ar atrage o femeie ca mine – sau poate chiar orice femeie și cu atât mai puțin, fără îndoială, o tânără mamă gata să devină o rebelă, ba, mai mult, ale cărei dorințe chinuitoare, imposibile, sunt cristalizate tocmai pe dos în aura de libertate absolută pe care o emană picturile lui, o libertate elementară și obstinat masculină până la ultima trăsătură de penel. E o întrebare care are nevoie de răspuns, și totuși un răspuns clar și mulțumitor nu există. Putem doar să spunem că aura aceasta a libertății masculine ține totodată de majoritatea reprezentărilor noastre despre lume și despre experiența condiției umane în această lume, și că noi, femeile, ne obișnuim treptat s-o traducem în ceva pe care-l putem recunoaște. Ne